

ВСТУПНЕ СЛОВО

Архіви – це складні, багатофункціональні установи і структури, які відповідають за збереження документальної спадщини та колективної пам'яті, забезпечують доступ суспільства до архівних інформаційних ресурсів. Вони не є статичними, натомість – «живими» організаціями, які постійно розвиваються та мають відповідати викликам часу, адаптуватися до потреб інформаційного та соціокультурного середовища, що постійно еволюціонує. Трансформаційні процеси, пов'язані з глобалізацією та розбудовою світового інформаційного простору, вимагають реформування архівної справи, вироблення стратегічного плану дій, консолідації української архівної спільноти задля збереження національних культурних надбань, розвитку і забезпечення доступу до архівних інформаційних систем та ресурсів.

Відповідаючи на виклики сьогодення, з ініціативи Голови Державної архівної служби України Анатолія Хромова була створена робоча група для розроблення Стратегії розвитку архівної справи на період до 2025 року, до якої увійшли представники Укрдержархіву, центральних державних архівів і державних архівів областей, галузевих державних архівів та інституцій громадянського суспільства.

У вересні 2020 р. Державна архівна служба України презентувала проєкт Стратегії, підготовлений з урахуванням нормативно-правових актів України, Рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам стосовно європейської політики доступу до архівів № R (2000) 13, Конвенції Ради Європи про доступ до офіційних документів, прийнятої в Тромсе (Норвегія) 18 червня 2009 р., та Принципів доступу до архівів, схвалених Міжнародною радою архівів 24 серпня 2012 р.

На думку Голови Укрдержархіву Анатолія Хромова, архіви мають стати людиноцентричними, а питання доступу до архівної ретроспективної інформації, архівних ресурсів – пріоритетним напрямом роботи архівних установ. Окремі розділи Стратегії та конкретні шляхи її реалізації презентували: перша заступниця Голови Державної архівної служби України Тетяна Ємельянова, заступниця Голови Державної

архівної служби України Лариса Левченко, директор Центрального державного електронного архіву України Юрій Ковтанюк.

Пропонована Стратегія є рамковим документом, що окреслює цілісну систему стратегічних та операційних цілей, на виконання яких спрямовуватиметься реалізація державної політики у сфері архівної справи у найближчі п'ять років. Першочерговими цілями Стратегія визначає реформування системи управління архівною справою, розроблення нового архівного закону, підвищення якості та доступності архівних послуг, активізацію оцифрування архівних документів, формування у суспільстві позитивного іміджу архівних установ.

Сформульовані у Стратегії підходи та принципи позиціонують, передусім, системність, послідовність, адаптивність, інноваційність, людиноцентризм. Підкреслюється роль архівів у захисті цінностей демократичного суспільства та підтримці розвитку держави. Архіви розглядаються як інтегральна складова інформаційних ресурсів суспільства та важливий чинник формування історичної пам'яті. Між іншим, наголошується на необхідності застосування програмного підходу до цифровізації, схваленні Концепції цифровізації архівної галузі як пріоритетного компонента архівної реформи, підвищенні якості та доступності архівних послуг, розширенні внутрішньої і зовнішньої комунікації, самоорганізації та презентації діяльності архівної спільноти.

Важливою складовою реалізації Стратегії є оновлення нормативно-правової бази архівної сфери, розроблення нового архівного Закону, запровадження поняття Національних архівних інформаційних ресурсів.

Одним із нагальних завдань матеріально-технічного забезпечення належного функціонування галузі є розбудова архівної інфраструктури, ініціювання перед Кабінетом Міністрів України питання щодо розроблення і затвердження програми будівництва, реконструкції, реставрації та капітального ремонту архівних споруд.

У проєкті Стратегії також окреслено цілі нової комунікативної політики, що базуватиметься на філософії інформаційного суспільства, орієнтуватиметься на використання інноваційних форм взаємодії з інститутами громадянського суспільства, сприятиме формуванню позитивного іміджу архівів й об'єктивному розумінню громадськістю цінності архівних інформаційних ресурсів і значущості тих процесів, що відбуваються в архівній галузі.

Окремо наголошується на необхідності посилення наукового супроводу, кадрового та фінансового потенціалу архівної галузі. Архівна

наука та інституції, які забезпечують її розвиток, потребують оновлення дослідницьких методик і стандартів, застосування інноваційних підходів, підготовки професійних кадрів, вивчення та ширшої імплементації міжнародного досвіду.

Архіви у XXI ст. стали частиною глобальної інформаційної інфраструктури, переросли межі інституційної, локальної чи національної історії, а їхній інформаційний потенціал завдяки оцифруванню документів дедалі більше інтегрується у світовий інформаційний простір. Реформа архівної галузі передбачає не тільки розгляд проєкту Стратегії у професійному архівному середовищі, але й розширений діалог з усіма зацікавленими стейкхолдерами, громадянським суспільством у цілому. Пропонуючи увазі читацької аудиторії науково-практичного журналу «Архіви України» проєкт Стратегії розвитку архівної справи на період до 2025 року, сподіваємося на її конструктивне обговорення та публікацію у наступних числах журналу матеріалів, присвячених актуальним проблемам архівної теорії і практики.

*Редакційна колегія
журналу «Архіви України»*

Проєкт

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ АРХІВНОЇ СПРАВИ НА ПЕРІОД ДО 2025 РОКУ

Вступ

Розроблення Стратегії розвитку архівної справи на період до 2025 року (далі – Стратегія) зумовлено посиленням нових викликів (пов'язаних із світовою економічною кризою та пандемією COVID-19), ризиків і загроз у гуманітарному та інформаційному вимірах, що виникли внаслідок російської гібридної агресії проти України, розвитком технологій нового покоління, активізацією процесу створення об'єднаних територіальних громад, запитом українського суспільства на утвердження його національної ідентичності, історичної пам'яті та інвестування у майбутнє, а також необхідністю кардинальних змін, спрямованих на підвищення якості і конкурентоспроможності архівної галузі в нових економічних і соціокультурних умовах, поширення позитивного іміджу архівних установ, доступність та прискорення інтеграції України у міжнародний культурний простір.

Стратегія розроблена відповідно до: законів України: «Про Національний архівний фонд та архівні установи» (1993, зі змінами), «Про Національну програму інформатизації» (1998, зі змінами), «Про охоро-

ну культурної спадщини» (2000, зі змінами), «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами членами, з іншої сторони» (2014), Указу Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» (2015), розпорядження Кабінету Міністрів України: «Деякі питання реформування державного управління України» (2016), «Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні» (2017), «Про схвалення Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні» (2017), «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації» (2018), «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» (2013, зі змінами).

Принциповим аспектом її розроблення було врахування Хартії про збереження цифрової спадщини (Charter on the Preservation of Digital Heritage, 2003), Принципів доступу до архівів, схвалених Міжнародною радою архівів (2012), Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам стосовно європейської політики доступу до архівів № R (2000) 13, Конвенції Ради Європи про доступ до офіційних документів, схваленої в Тромсо 18 червня 2009 р., Ванкуверської декларації «Пам'ять світу в цифрову епоху: оцифрування і збереження» («Memory of the World in the Digital Age: Digitization and Preservation», 2012), Програми ЮНЕСКО «Інформація для всіх» (Information for All Programme, 2010), Стратегії ЮНЕСКО щодо розвитку архівної справи та діловодства, Програми RAMP, а також документів Європейського Союзу: Цифрового порядку денного для Європи (Digital Agenda for Europe, 2010), Програми ЄС «Горизонт 2020 – Рамкова програма з досліджень та інновацій».

Стратегія розроблена робочою групою, до якої увійшли представники Державної архівної служби України, центральних державних архівів, галузевих державних архівів і державних архівів областей України.

Пропонований проєкт Стратегії є рамковим документом, що визначає цілісну систему стратегічних та операційних цілей, на виконання яких має бути спрямована реалізація державної політики у сфері архівної справи у найближчі 5 років, відповідно до Місії, Візії та Принципів.

Місія розвитку архівної справи полягає в тому, щоб постійно зберігати інформаційні ресурси і надавати рівні можливості та універсальний доступ до них для захисту демократії і прав людини, підтримки розвитку держави і громадянського суспільства. При цьому рівень доступу до архівних інформаційних ресурсів має адекватно відповідати потребам розвитку в Україні «суспільства знань».

Бачення

Модерна архівна галузь – галузь соціально-інформаційна. В архівах зосереджено колосальний за обсягами та унікальний за змістом масив ретроспективної документної інформації, що є важливою складовою національного та світового інформаційного простору.

Реалії сьогодення актуалізують управління архівами, документами та інформаційними ресурсами як необхідну умову для забезпечення ефективної діяльності органів влади.

Архіви були, є і будуть важливим інструментом формування історичної пам'яті кожної країни, нації та людства в цілому.

Архіви сприяють реалізації права людини на інформацію, захисту демократії, розвитку держави і громадянського суспільства.

Візія

Архіви України представлятимуть інтегральну складову світових інформаційних ресурсів людства з ефективними механізмами управління, сучасними онлайн сервісами, потужною взаємодією з науковим сектором та державно-приватним партнерством, що забезпечують примноження, швидкий доступ та належні умови зберігання архівних інформаційних ресурсів, які є надбанням української нації.

Принципи

Реальність. Ключові параметри Стратегії відповідають умовам діяльності, цілям, технічному й економічному потенціалу архівних установ, компетенціям працівників, системі управління.

Цільова спрямованість. Формування факторів успіху розвитку архівної справи на довгостроковий період та орієнтація на визначені цілі.

Людиноцентризм. Головним суб'єктом, на якого спрямована архівна діяльність, є людина. У центрі цієї Стратегії перебуває людина, її права та інтереси.

Системність і послідовність. Політики та дії в архівній сфері України вимагають високого рівня організації роботи архівних установ з урахуванням вимог системної взаємодії.

Адаптивність та гнучкість. Забезпечуються сумісність окремих складових Стратегії з сучасними тенденціями розвитку суспільства та швидка зміна окремих елементів у разі змін вимог оточення галузі.

Інноваційність. Системне впровадження певних заходів супроводжується стратегічними змінами, які призводять до нововведень у тих чи інших видах діяльності архівних установ.

Взаємодія та довіра. Сталий розвиток архівної галузі вимагає скоординованих дій, відкритості, поваги у рамках внутрішньої та зовнішньої співпраці за принципом взаємовигоди та довіри.

Основні проблеми, виклики та ризики

SWOT аналіз архівної справи

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p>Унікальний масив інформації</p> <p>Зростаюча кількість генеалогічних та краєзнавчих запитів</p> <p>Збереження електронного документообігу, гарантія його автентичності</p>	<p>Недостатня упорядкованість, розпорошеність архівних інформаційних ресурсів</p> <p>Слабка мотивація персоналу</p> <p>Слабка впізнаваність</p> <p>Низька оплата праці</p> <p>Хронічне недофінансування</p> <p>Нерозуміння місії сфери</p>
Можливості	Загрози
<p>Створення е-сервісів</p> <p>Створення єдиної пошукової системи</p> <p>Накопичення нових даних із нових архівних інформаційних ресурсів</p> <p>Оцифрування</p> <p>Запровадження супутніх послуг</p> <p>Вироблення інфотейменту у співпраці з іншими гравцями</p> <p>Надання інформації для big data analysis</p>	<p>Брак персоналу</p> <p>Брак фінансів</p> <p>Переповненість архівів документами</p> <p>Економічна криза</p> <p>Відновлення активної фази збройної агресії Російської Федерації проти України</p> <p>Фізична втрата архівних інформаційних ресурсів унаслідок стихійних лих</p> <p>Політичні впливи – усунення керівництва реформаторів</p>

Згадані вище глобальні та загальнодержавні виклики вплинули на формування тих проблем, що стримують розвиток архівної справи та потребують розв'язання в рамках цієї Стратегії:

Невідповідність організації доступу до архівних ресурсів сучасним потребам суспільства та окремих громадян. Багаторічний фокус підвищеної уваги архівістів щодо забезпечення збереженості архівних фондів, недостатня орієнтація на потреби людини «зацементували» застарілі форми і підходи до надання архівних послуг, супроводжуючи архівну роботу непрозорістю і закритістю.

Недосконалість управління архівною справою. Існуюча в Україні архівна система управління формувалася під впливом структурних змін, що відбулися в усіх сферах суспільного життя і характеризуються недостатнім рівнем інституціональної спроможності та інтегра-

ції її учасників. Недоліками існуючої системи управління є подвійне підпорядкування місцевих і галузевих державних архівних установ по вертикалі й горизонталі, яке ґрунтується на розмежуванні предметів і повноважень спільного відання Державної архівної служби України, відомств і місцевих органів виконавчої влади (державні архіви областей виступають структурними підрозділами обласних державних адміністрацій) і, як наслідок, призвело до необґрунтованого скорочення обсягів фінансування та чисельності працівників у регіонах, всупереч неухильному збільшенню обсягів документів, що надходять до державних архівосховищ, кількості відвідувачів архівів і звернень громадян.

Невідповідність профільної нормативно-правової бази глобальним викликам та можливостям. З точки зору правового забезпечення архівна справа України потребує суттєвого аудиту, структуризації, доопрацювання відповідно до існуючих потреб, сучасних викликів та завдань. Так, Закон України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» втратив у багатьох аспектах свою актуальність, не сприяючи, а подекуди створюючи бар'єри для розвитку архівних установ в умовах цифровізації і децентралізації.

Незабезпечення якісного і комплексного поповнення архівних фондів. Трансформація інформаційного та культурного просторів, на жаль, не відобразилася на змісті роботи з комплектування, де й досі застосовуються переважно напрацьовані раніше технології і відсутня прогностична складова. Тому залишається несформованою сучасна модель комплектування Національного архівного фонду (далі – НАФ), яка б була орієнтована на інтеграцію в архівні фонди видового багатства інформаційних ресурсів із метою цілісності та репрезентативності НАФ, а також найбільш наближеного до об'єктивності відбиття життя суспільства.

Безсистемність та низький рівень цифровізації. Відсутність програмного підходу до цифрового розвитку негативно впливає на цифровізацію галузі. Як наслідок, спостерігаємо певну хаотичність, фрагментарність і повільний темп уже започаткованих змін, починаючи з темпів оцифрування архівних інформаційних ресурсів і закінчуючи прикладними аспектами роботи архівних установ, наприклад, відсутність електронного документообігу. Нерозв'язаною залишається проблема низького рівня цифрової обізнаності співробітників галузі.

Недосконалість архівної статистики. Статистичні дані, що натеper акумулюються Державною архівною службою України, не є вищепними та не відображають реального стану справ в архівній справі. Крім того, наявна система звітності не дозволяє ані накопичити весь обсяг потрібної інформації, ані отримати інформацію у зручному

вигляді для подальшого опрацювання, візуалізації та аналізу. Поза увагою фахівців перебувають статистичні спостереження, націлені на розроблення й реалізацію маркетингової стратегії архівного обслуговування, що зрештою позначається на самому управлінні процесами обслуговування. Важливою проблемою є відсутність сучасної системи критеріїв оцінки рівня та ефективності роботи архівних установ, оскільки діюча система критеріїв, успадкована з радянських часів, зосереджена навколо 2-х головних показників: кількості документів НАФ та кількості відвідувачів.

Недостатній науковий супровід архівної діяльності. На сьогодні бракує фундаментальних та прикладних досліджень з питань архівознавства, фахових видань про новітні підходи, методики, технології, інновації тощо. Відсутні єдині стандарти та регламенти проведення наукових досліджень у сфері архівної справи. Не розвинуті економічні та правові механізми впровадження результатів науково-дослідних робіт у практику роботи архівних установ. Дається взнаки згорання наукової ініціативи, насамперед у центральних та обласних державних архівах, низький рівень самоорганізації професійної спільноти, втрачаються традиції кооперації для напрацювання проєктів концептуальних документів й системних рішень тощо.

Недостатній рівень внутрішньої та зовнішньої комунікації, неефективна координація дій та співпраці між архівними установами, відсутність системності у сфері міжвідомчої взаємодії та її залежності від міжособистісних контактів, що призводить до несистемного та неповного висвітлення діяльності архівів і стоїть на заваді об'єктивному розумінню тих процесів, що відбуваються в архівній справі. Через це в поєднанні зі слаборозвинутими архівними сервісами у громадян складається неадекватний образ архівної установи, яка «цифровій людині» не цікава.

Ризики

Труднощі трансформаційного періоду, соціально-економічна нестабільність спричиняють певні ризики, які можуть ускладнити реалізацію цілей і завдань Стратегії. Серед них:

- активізація збройної агресії Росії;
- світова економічна криза, фінансово-економічна криза в Україні;
- продовження пандемії, виникнення нових загроз;
- пожежі та інші стихійні лиха;
- відсутність ресурсів на добудову/реконструкцію, пошук приміщень для архівів;
- перевищення ступеня заповненості архівів документами;
- відсутність фінансів на підвищення оплати праці працівників;
- дефіцит фахівців (наприклад, реставраторів);
- низький запит суспільства на архівні послуги;

– неготовність певної частини архівних працівників до інноваційної діяльності.

Стратегічні цілі

Основна мета Стратегії та досягнення її довготермінового бачення будуть реалізовані на основі 4-х стратегічних цілей.

Стратегічна ціль 1. Забезпечення інформаційних потреб суспільства. Рівний доступ до інформації, знань і послуг

Ця стратегічна ціль базується на визнанні інформації і знань як одного зі стратегічних ресурсів держави та того факту, що в інформаційному суспільстві надання безперешкодного доступу до інформації та задоволення інформаційних потреб людей є вирішальним фактором в оцінюванні ними якості свого життя. Завдяки інформаційним технологіям архіви в глобальному інформаційному просторі мають створити комфортні умови для використання сучасниками інтелекту й досвіду, накопичених минулими поколіннями, з метою соціально-економічного прогресу, втілення демократичних ідеалів і переходу людства на новий цивілізаційний рівень розвитку.

Операційна ціль 1.1. Забезпечення онлайн-доступу до архівних інформаційних ресурсів

Результатом реалізації цієї мети має стати онлайн-режим доступу 24/7 до архівних інформаційних ресурсів. Для цього необхідно:

1. Започаткувати електронний реєстр існуючих архівних інформаційних ресурсів, забезпечити до нього онлайн-доступ на офіційному вебпорталі Державної архівної служби України в режимі 24/7 та постійний супровід.

2. Запровадити інформаційно-пошукову систему, яка виконуватиме функції централізованого зовнішнього офісу (front office) та надаватиме доступ до інформації про всі архівні інформаційні ресурси і працюватиме за принципом «єдиного вікна» в онлайн-режимі 24/7.

3. Створити на базі Державної наукової архівної бібліотеки, м. Київ інформаційно-пошукову систему, яка інформуватиме про бібліотечні фонди, що зберігаються в архівах, та працюватиме за принципом «єдиного вікна» в онлайн-режимі 24/7.

4. Відновити реалізацію архівно-пошукового проекту «Український мартиролог ХХ ст.», що забезпечуватиме онлайн-доступ до інформації про жертви політичних репресій та стане інтегруючою платформою для всіх проектів відповідної спрямованості.

Операційна ціль 1.2. Ретроактивне оцифрування архівних документів

Планується максимально прискорити темпи оцифрування документів НАФ та довідкового апарату до них, що передбачає:

1. Розробити Галузеву програму оцифрування архівних документів і довідкового апарату до них на 2021–2025 рр. та організаційно забезпечити її виконання.

2. Розробити та подати на розгляд Міністерства юстиції України правила оцифрування архівних документів з паперовими та плівковими носіями, врахувавши (серед іншого) вимоги до оцифрування музейних предметів у форматі 3D.

3. Сприяти забезпеченню архівних установ обладнанням для оцифрування, у т. ч. за рахунок грантових програм, міжнародної технічної допомоги, реалізації спільних міжнародних проєктів.

4. Створити сприятливі умови для державно-приватного партнерства з метою формування фондів користування, реалізації спільних історичних і генеалогічних проєктів.

Операційна ціль 1.3. Підвищення якості та доступності архівних послуг

У результаті досягнення цієї мети будуть створені нові та модернізовані наявні архівні послуги, при їх наданні дотримуватимуться міжнародні та національні стандарти якості, що відповідатиме очікуванням користувачів. Це сприятиме підтримці позитивного іміджу архівів – ми чуємо, розуміємо та відгукуємося у своїй діяльності на зміни, очікування та потреби суспільства. Задля цього планується:

1. Запровадити клієнтоорієнтований підхід в обслуговуванні користувачів і єдину перепустку користувача архіву.

2. Збільшити кількість автоматизованих робочих місць у читальних залах.

3. Створити єдиний онлайн-ресурс для обслуговування користувачів на основі «особистих кабінетів», що дозволить їм записуватися до читальної зали, замовляти документи, здійснювати оплату архівних послуг, підтримувати з архівом оперативний діалог за допомогою онлайн месенджерів.

4. Використовуючи міжнародні стандарти, розробити нормативний акт, що визначатиме мінімальні вимоги («мінімальний архівний коштик») до якості архівних послуг.

5. Створити в архівах творчий простір для користувачів, утверджуючи ідею «відкритого архіву», в межах якого будуть відбуватися комунікаційні заходи, працюватимуть сувенірні крамниці, кав'ярні, Wi-Fi тощо.

6. Розробити та запровадити механізм публічного моніторингу якості надання архівних послуг, започаткувати оприлюднення результатів цього моніторингу на офіційних вебсайтах архівних установ.

Стратегічна ціль 2. «Спроможні» архіви – збережені та примножені національні інформаційні ресурси суспільства

Ця стратегічна ціль визначена відповідно до місії й основних завдань архівних установ та орієнтована на істотне посилення їхньої інституційної спроможності й адаптованості до мінливого середовища та його потреб. Відповідно, сильні інституції мають відігравати вирішальну роль у трансформації архівної галузі.

Оперативна ціль 2.1. Реформування системи управління архівною справою

Сутність реформи полягає в модернізації системи управління галуззю та створенні нової архітектури мережі архівних установ, що зумовлено зміною функцій самих архівів від виключно документозберігаючих до тих, що забезпечують доступ до інформаційних ресурсів, трансформаціями в управлінні – від управління об'єктами до управління процесами (комплектування, зберігання, використання тощо), в також тими викликами, що стоять перед архівами в умовах реформи адміністративно-територіального устрою та системи місцевого самоврядування. Відтак, основними завданнями є:

1. Запровадити Єдину державну систему органів управління Національними архівними інформаційними ресурсами, документацією та архівами, яка включатиме центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику в зазначеній сфері, територіальні і функціональні підсистеми та їхні ланки.

2. З метою уніфікації інформаційних процесів в архівній сфері включити до функціональної підсистеми Єдиної державної системи органів управління Національними архівними інформаційними ресурсами галузеві державні архіви, державні нотаріальні архіви та архіви РАЦСів.

3. В умовах проведення реформи адміністративно-територіального устрою та системи місцевого самоврядування оптимізувати систему місцевих архівних установ (трудових архівів), які зберігають соціально-значущі інформаційні ресурси.

Оперативна ціль 2.2. Розбудова архівної інфраструктури

Результатом заходів повинна стати модернізація та розвиток інфраструктури архівних установ, здатних забезпечити відповідні і безпечні умови зберігання та використання архівних інформаційних ресурсів. Для цього потрібно:

1. Відновити реалізацію проекту «Реконструкція та розвиток комплексу споруд центральних державних архівів України по вулиці Солом'янській, 24 в Солом'янському районі м. Києва», затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.11.2007 № 1041-р «Про затвердження проекту та титулу будови «Реконструкція та розвиток комплексу споруд центральних державних архівів по вулиці Солом'янській, 24 в м. Києві».

2. Ініціювати перед Кабінетом Міністрів України питання щодо розроблення і затвердження програми будівництва, реконструкції, реставрації та капітального ремонту об'єктів архівної інфраструктури.

3. Розробити та запровадити національний стандарт зі спорудження нових архівних будівель.

4. Схвалити Концепцію цифровізації архівної галузі як пріоритетного компоненту архівної реформи, з подальшим розробленням відповідної програми, що сприятиме подоланню «цифрового» розриву. Всі архівні установи, незалежно від поточного рівня інформатизації і фінансових умов, матимуть рівні можливості автоматизації своєї діяльності та надання послуг, а користувачі послуговатимуться інформаційними ресурсами і сервісом будь-якого архіву в онлайн-режимі.

5. Продовжити модернізацію інформаційно-телекомунікаційних систем архівних установ, зокрема забезпечення комп'ютерною технікою, мережевим обладнанням та засобами захисту інформації.

Оперативна ціль 2.3. Забезпечення максимальної повноти комплектування архівних фондів

Політика комплектування архівів спрямовуватиметься на подолання суттєвих протиріч між стрімкими темпами зростання документопотоків та недостатнім їх відображенням у наповненні та типо-видовій структурі архівних інформаційних ресурсів; розвитком електронного сегмента (баз даних, реєстрів, кадастрів, вебсайтів, блогів, сторінок у соціальних мережах тощо) та відсутністю концептуального обґрунтування форм його адаптації архівною практикою; зростаючими вимогами користувачів до повноти й рівня якості інформаційного обслуговування та незадовільним станом поповнення архівних фондів. У зв'язку з цим передбачається:

1. Запропонувати концептуальну модель комплектування архівних фондів на основі диверсифікації джерел комплектування, розширенні типо-видової структури архівних інформаційних ресурсів, гармонійного поєднання державних та приватних, централізованих та нецентралізованих, електронних та аналогових складових, та яка охоплюватиме загальнонаціональний, регіональний, відомчий, корпоративний рівні функціонування.

2. Удосконалити методику включення юридичних і фізичних осіб до джерел комплектування архівів, запровадити спрощення процедур відбору і приймання документів та інших інформаційних ресурсів на зберігання до архівів, ведення списків джерел комплектування (у т. ч. шляхом запровадження програмного комплексу «Джерела комплектування архівів»).

3. Розширити видовий склад та переглянути строки зберігання документів і інших інформаційних ресурсів у світлі скорочення тривалос-

ті етапів їхнього життєвого циклу в джерелах комплектування до передавання на постійне зберігання. У рамках цього завдання важливим стане розроблення нового Переліку типових документів, що утворюються під час діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування, інших установ, підприємств та організацій, із зазначенням строків зберігання документів та галузевих переліків документів із зазначенням строків їх зберігання органами державної влади, центральними органами державного управління для підприємств, установ, організацій певної галузі чи сфери діяльності, що відобразатимуть галузеву специфіку самих документів.

4. Виходячи із мети комплектування архівів у контексті вимог відкритості (openness) і зручності користування (usability), сформулювати пропозиції щодо створення в межах єдиної платформи особистих кабінетів для установ, підприємств, організацій – джерел комплектування архівів із функціями ведення обліку своїх документів, автоматизованою підготовкою описів і документів для розгляду експертно-перевірними комісіями. Це дозволить частково зняти навантаження з самих джерел комплектування, а архівам – ефективно планувати свою діяльність.

5. Розвинути ініціативне комплектування архівів шляхом залучення волонтерів, студентів, представників інститутів громадянського суспільства, широкого кола користувачів соціальних мереж до збирання документів та ініціативного документування подій сьогодення (наприклад, про спалах, перебіг, боротьбу з поширенням COVID-19).

6. Створити сприятливі умови та відповідні моделі державно-приватного партнерства в архівній сфері для реалізації проектів із закупівель та прийняття спонсорських, благодійних внесків і пожертв із метою формування позабюджетного фінансового фонду для комплектування і зберігання архівних інформаційних ресурсів.

Оперативна ціль 2.4. Безпека архівів та архівних ресурсів

Реалізація цієї цілі вимагає:

1. Ввести багаторівневу систему захисту, спрямовану на безпеку архівних інформаційних ресурсів, архівних працівників і користувачів, яка включає такі вимоги, як: захист архівних документів/інформаційних ресурсів під час зберігання (протипожежний, температурно-вологісний, санітарно-гігієнічний, світловий, охоронний режими), під час переміщення всередині архіву (логістична безпека), у процесі реставрації та оцифрування, під час користування (в читальних залах, під час експонування виставок, проведення екскурсій тощо), а також особливий режим зберігання і користування документами, переведеними в цифровий формат (у т. ч. комп'ютерна, інформаційна безпека).

2. Розробити правила та процедури захисту архівних інформаційних ресурсів в умовах військових дій, кліматичних змін, пандемії.

3. Створити комплексні системи захисту інформації у складі інформаційно-телекомунікаційних систем, що функціонують в архівній галузі.

4. Створити на базі Центрального державного електронного архіву України дата-центр для зберігання всіх електронних документів та всього цифрового фонду користування відповідно до кращих світових практик, зокрема країн Євросоюзу.

5. Завершити створення інформаційно-телекомунікаційної системи, що забезпечить централізоване приймання-передавання електронних документів на постійне зберігання з дотриманням вимог законодавства та стандартів.

Оперативна ціль 2.5. Удосконалення архівної статистики

1. Удосконалити форми планово-звітної документації архівних установ, оновивши структури та системи показників, з урахуванням актуалізації даних і принципу достовірності.

2. Започаткувати автоматизований моніторинг показників і результатів діяльності архівних установ шляхом розроблення та впровадження програмного забезпечення для електронного звітування й використання електронних форм звітності (конструктора форм) задля їх своєчасної актуалізації, а також формування передумов поступової відмови від звітування у паперовому вигляді.

3. Розробити національний стандарт «Інформація і документація. Архівна статистика».

4. Запровадити моніторинг і оцінювання якості роботи архівних установ.

Оперативна ціль 2.6. Посилення наукового супроводу, кадрового та фінансового потенціалу архівної галузі

1. Розробити Програму розвитку галузевої науки на 2021–2025 рр., що передбачатиме теоретичні і прикладні дослідження за темами, спрямованими на вирішення комплексу проблем розвитку архівної галузі.

2. Створити Галузевий центр професійної підготовки і підвищення кваліфікації архівних працівників.

3. Подати пропозиції до Реєстру професій в частині оптимального переліку та кваліфікаційних характеристик професій працівників архівних установ з урахуванням вимог ринку праці, цифрових трендів тощо.

4. Розробити пропозиції до реформи системи оплати праці працівників архівних установ до рівня можливості приймання фахових спеціалістів, у т. ч. передбачити підвищення посадових окладів і встановлення надбавок за вислугу років.

5. Створити для архівних установ додаткові можливості щодо провадження самостійної господарської діяльності на основі постанови Ка-

бінету Міністрів України «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися закладами культури, заснованими на державній та комунальній формах власності».

Стратегічна ціль 3. Оновлення нормативно-правової бази архівної сфери

Визнання ключового компоненту – права як механізму реалізації інтересів користувачів та інноваційного розвитку національної архівної сфери в контексті актуальних викликів часу робить цю стратегічну ціль важливою передумовою реалізації попередніх двох.

Оперативна ціль 3.1. Розроблення нового архівного Закону

Інноваційний характер основних положень нового архівного Закону впливає із запровадження поняття Національних архівних інформаційних ресурсів. Новий Закон:

- закріпить принципи та гарантії доступу до Національних архівних інформаційних ресурсів із врахуванням права власності на них;
- чітко визначить правові засади обмеженого доступу до архівних інформаційних ресурсів;
- забезпечить єдині стандарти надання архівних послуг фізичним і юридичним особам;
- визначить обопільність прав і обов'язків користувачів і архівістів;
- запровадить поняття запиту на архівну і архівовану інформацію та встановить терміни його виконання;
- чітко визначить засади функціонування Єдиного державного реєстру Національних архівних інформаційних ресурсів і Єдиної державної системи органів управління Національними архівними інформаційними ресурсами, документацією та архівами, що складатиметься з територіальних і функціональних підсистем та їхніх ланок;
- окреслить напрями інформаційної діяльності органів управління Національними архівними інформаційними ресурсами, документацією та архівами в умовах стрімкого розвитку інформаційного суспільства в Україні, серед яких чільне місце посядуть управління документальними процесами та інформаційними ресурсами на перших етапах їхнього життєвого циклу, науково-дослідна, видавнича та інформаційно-просвітницька діяльність архівних установ, створення та розвиток автоматизованих інформаційно-пошукових систем і мереж, оцифрування архівних документів і цифровізація всіх процесів архівної роботи.

Оперативна ціль 3.2. Формування цілісного, ієрархічно структурованого поля нормативно-правових актів

Для імплементації нового архівного Закону буде створено систему відповідних нормативно-правових актів, виходячи із принципів чіт-

кості, зрозумілості та збалансованості, з урахуванням правової експертизи фахівців та результатів громадського обговорення. Ця система підзаконних актів у своїй сукупності складатиме механізм реалізації нового архівного Закону (без цього Закон залишатиметься декларацією намірів), а також стане підґрунтям для функціонування і розвитку архівної галузі України.

Оперативна ціль 3.3. Адаптація та впровадження міжнародних стандартів

Стандартизацію розглядаємо як один із ключових факторів участі вітчизняних архівних установ у масштабних цифрових проєктах із представлення історико-культурної спадщини України в глобальному світовому інформаційному просторі. Застосування лише чинних «внутрішніх» стандартів робить неможливим участь українських архівних установ у таких міжнародних проєктах. Відтак, маємо гармонізувати та впровадити низку стандартів, рекомендованих Міжнародною радою архівів для описування і оприлюднення складу та змісту архівних документів: ISAAR (International Standard Archival Authority Record for Corporate Bodies, Persons and Families), ISDIAH (International Standard for Describing Institutions with Archival Holdings), ISDF (International Standard for Describing Functions), EAC (Encoded Archival Context), EAD (Encoded Archival Description).

Стратегічна ціль 4. Формування та розвиток комунікативної політики в архівній галузі

Розуміючи роль комунікаційних процесів у налагодженні архівними установами публічного діалогу й партнерських стосунків із цільовою аудиторією, а також необхідність бути одночасно професійними та впізнаваними, стратегічного значення набуває формування та розвиток комунікативної політики. Нова комунікативна політика базуватиметься на філософії інформаційного суспільства, орієнтуватиметься на використання інноваційних форм взаємодії з інститутами громадянського суспільства, сприятиме формуванню позитивного іміджу архівів й об'єктивному розумінню громадськістю цінності архівних інформаційних ресурсів і значущості тих процесів, що відбуваються в архівній галузі.

Оперативна ціль 4.1. Формування позитивного іміджу архівних установ

1. Для взаємодії з цільовою аудиторією та максимального поширення інформації про архіви, їхню діяльність і ресурси архівні сайти будуть перетворені на ключові майданчики з розширеним користувачьким асортиментом, адаптивним вебдизайном і багатоманітними вебзастосунками.

2. Імперативом для архівів також стане присутність їх у соціальних мережах і медіапросторі (YouTube, Facebook, Instagram, Twitter, Tumblr, Flickr та ін.).

Оперативна ціль 4.2. Підвищення обізнаності громадян про архівні інформаційні ресурси та діяльність

Для досягнення цієї мети архіви:

1. Вивчатимуть цільову аудиторію, застосовуватимуть медіапланування, формуватимуть потенційні потреби суспільства в архівній інформації, здійснюватимуть адаптацію інформації про ресурси і діяльність архівів до потреб різних складових частин цільової аудиторії, визначатимуть рівень задоволення споживачів отриманою від архівних установ інформацією.

2. Нарощуватимуть присутність архівних установ у медіапросторі напередодні важливих подій в житті країни, знаменних дат і ювілеїв, популяризуватимуть документи, забезпечуватимуть просування та актуалізацію архівних інформаційних ресурсів на національному і регіональному рівнях.

3. Розширюватимуть регіональне та надрегіональне співробітництво з органами влади різних рівнів, культурницькими та науковими установами, інститутами громадянського суспільства, здійснюватимуть пошук нових партнерів для співпраці у національному та світовому інформаційному просторі.

Оперативна ціль 4.3. Розширення присутності України в міжнародному архівному співтоваристві

Задля реалізації цієї мети Державна архівна служба України:

1. Активізує роботу із залучення архівів України до програм Міжнародної ради архівів, Асоціації менеджерів з управління документацією «ARMA International» та їхніх регіональних відділень.

2. Забезпечить співпрацю архівів України з керівними органами та регіональними представництвами ЮНЕСКО в рамках реалізації міжнародної програми «Пам'ять світу».

3. Розвиватиме співпрацю з Радою Європи з реалізації міжнародної програми «Спільна архівна спадщина країн та народів Центральної і Східної Європи».

4. Сприятиме регулярному поширенню актуального англomовного контенту про архівні установи України та їхню діяльність на вебсайтах і в соціальних мережах.

Оперативна ціль 4.4. Оптимізація внутрішніх комунікацій та обміну інформацією всередині архівної системи

Задля реалізації цієї мети необхідно:

1. Удосконалити горизонтальні комунікації зі структурними підрозділами архівних установ, відповідальними за висвітлення діяльності

архівів у медіапросторі, та розробити алгоритми поширення інформації про архіви.

2. Створити електронну систему внутрішньої комунікації між архівними установами, яка служитиме також єдиною базою даних, що зберігатиме контакти, інформаційно-аналітичні матеріали, фото- та відеозаписи, тексти виступів і публікацій, планів і звітів архівних установ та їхніх структурних підрозділів, а також Державної архівної служби України та її структурних підрозділів, партнерських організацій, ключових ньюзмейкерів та їхніх служб.

3. Розмістити в доменній зоні archives.gov.ua вебресурси всіх архівних установ України, завдяки чому суттєво скоротяться витрати на їх обслуговування в межах держави.

4. Забезпечити відповідальних працівників архівних установ внутрішнім архівним месенджером для оперативної комунікації в онлайн-режимі.

Очікувані результати

Очікуваними результатами впровадження Стратегії стане:

- запуск Єдиного вебпорталу архівів з інформаційно-пошуковою системою, що виконуватиме функцію централізованого зовнішнього офісу (front office), наповнення його цифровими копіями документів;
- запуск чат-бота та консультаційної лінії для громадян;
- імплементація архівних послуг у систему державних електронних сервісів;
- формування Єдиного державного реєстру Національних архівних інформаційних ресурсів;
- створення Єдиної державної системи органів управління Національними архівними інформаційними ресурсами, документацією та архівами, яка складатиметься з територіальних і функціональних підсистем та їхніх ланок;
- запуск в експлуатацію першої черги комплексу будівель центральних державних архівів України;
- ухвалення і початок імплементації нового архівного Закону;
- розроблення правил та процедури щодо захисту архівних установ в умовах стихійних лих, пандемії;
- започаткування приймання електронних документів на постійне зберігання до архівів;
- встановлення партнерства з інститутами громадянського суспільства, що надають експертну допомогу, у т. ч. у розробленні нормативно-правових актів;
- реалізація проектів державно-приватного партнерства у сфері використання та комплектування архівних фондів;

- приведення оплати праці працівників архівних установ до рівня можливості наймання фахових спеціалістів;
- підвищення відсотка громадян, які вважають архівні установи ефективними державними інституціями і довіряють їм.

Подальші кроки

1. Обговорення, узгодження, затвердження Стратегії.
2. Розроблення Плану виконання стратегії.
3. Виконання Стратегії.
4. Моніторинг виконання Стратегії та оцінка результатів.